

## ETEL LÁZADÁSA.

**E**TELNEK hívták s egy házban laktunk Budán, valahol egyik csendes utca proletárasszonyoktól s gyermekektől zajos épületében. Egyszerű nő volt s jóideig alig vettem tudomást róla, noha szemem és érdeklődésem kizárólag egyszerű nők iránt fogékony, hisz magam is nő vagyok és a legegyszerűbb, aki e világon csak lehetséges . . . De nem törődtem Etellel, mert nem akadt vele közvetlen dolgom s elvégre van az embernek a saját életében is elég elbáméskodni valója. Ha mások arcába pillantok, örömem csak akkor telik bennük, ha saját képemet fedezhetem fel rajtuk : titkos hasonmását annak az ezerszer megtagadott és megunt, de halálig gyötrődve szeretett valakinek, aki én vagyok . . . Etelben pedig igazán semmi se volt, ami önmagamra emlékeztetett volna ; így hát jöttünk-mentünk egymás mellett, ő köszönt s én visszaköszöntem neki s aztán elmúlt mellőlem, hogy legközelebb megint felbukkanjon valamelyik utam valamelyik csücskében, szerényen és szorgosan . . .

Vicéné volt.

Meg kell azonban mindjárt állapítanom, hogy a hagyományos vicetipushoz képest elég fiatal, s ha kimosakodott, még csinosnak is mondhatta az ember. Ám ez az alkalom ritkán fordult elő. Etel hajnalban kelt és szaladt rögtön a dolga után, így hát nem ért rá sokat törödni a teste tisztaságával ; de lehet, hogyha ráért volna, akkor se vetett volna sok ügyet rá. Elvégre többféle az ember ; vannak szokásoktól nyugözött lelkek, s vannak mások, szabadok . . . Etel egyéniség volt s a szépséget, az élet asszonyi vonatkozásait más dolgokban kereste s valósította meg, mint . . . mint . . .

Én például mindennap fürdöm, de nem ondoláltatom a hajamat. Etel nem fürdött, de viszont . . . Ám vegyük a dolgot sorjára.

Nagyon népszerű személy volt, a házban mindenki sajnálta. Az embereknek általában annyi a bajuk s annyiszor kénytelenek rosszak és szívtelenek lenni, hogy úgy napjában legalább egyszer mindenki örömet áll meg egy percre s szomorodik el valami nagy szomorúság láttára, csakhogy érezze, hogy van szíve. Etel értelmes nő volt s hamar rájött, hogy a közbecsülésnél hasznosabb dolog a közszánalom. Jajgatott és panaszkodott hát bőven és kiadósan ; állandóan kisírt szemmel járt s egy napon még az urát is elkergette, mert az úgyse keresett semmit, csak ivott és veszekedett, viszont mégis csak férj volt s útjában állt a közérzékenyedésnek. Attól kezdve aztán, aki csak megkér-

dezte, mindenki lesujtó históriákat hallhatott a szegény asszony életéről, akit most már a férje is elhagyott s egyesegegyedül kénytelen megkeresni a maga s két kis gyermeke életére valót.

Adtak is neki, ami csak kellett. Akinek volt régi rossz ruhája, neki ajándékozta; akinél akadt egy kis felesleges étel: — Nézze, Etel, ez igazán szóra sem érdemes, ha magának nem kell, valamelyik gyereke majd csak megeszi, vigye hát el egészséggel — s akinek éppen semmi adakoznivalója se volt, az legalább megállt vele egy jó szóra.

Végül divatbajött, hogyha bárkinél akadt valami házimunka, amire segítség kellett, csak Etelt hívták. Így kerültem én is közelebbi vonatkozásáa vele.

Festettük a lakást s a súroláshoz kellett valaki. Az én szívem sincs kőből, az is megszólalt s részt kért az általános jóságból. Olyan járványféle volt ez, csak nagyon egészséges szervezetű lakók nem kapták meg; de hát ki dicsekedhetik manapság azzal, hogy tökéletesen ép és ellentálló?

És ekkor jött a meglepetés.

Etel megjelent a pontos időben, rongyos, kurta szoknyájában, feltürt ujjakkal, kezében a vizesvedret cipelve, amelyet nagy nyögéssel tett le a szoba közepére. Öklével végigsimította homlokát s angyali mosollyal szólt:

— Jaj, mindjárt leszakad a derekam ettől a csöbörtől, még ma nem is reggeliztem.

— Nem reggelizett? Hogy lehet az? — csodálkoztam s már alakult is bennem a fájó vélemény: szegénynek még egy pohár kávéra se telik! Tizenegy óra volt...

— Nem értem rá — felelte vígan — a fodrász volt nálam, a Németék fia ondulálta a hajamat.

— Ne mondja — mormogtam s fejére pillantottam. — Csakugyan?...

Olyan hullámos, fodros, divatos frizura gömbölyödött az Etel fejbúbján, hogy nem volnék nő, ha nem éreztem volna bizonyos megilletődést. Azonfelül a haja szőke volt s az bennünk, barnákban, mindig némi mélabút ébreszt...

— Szép — mondtam azután. — Ilyen ügyes a Németék fia?

— Nagyon — hagyta helyben. — És olcsó, hetven fillérért csinálja odahaza, nem is kell átmenni érte az üzletbe, Most ezután minden héten ki fogja ondulálni a hajamat, a Gárdosné nagysága is mondta, hogy így sokkal rendesebben nézek ki.

— Az igaz — erősítettem én is. S magamban, a szívemben is igazat adtam neki, hisz fiatal volt, jóarcú s az új frizura csakugyan festőien állt neki. Szegény, gondoltam magamban, ez is megunta már hogy olyan mosogatórongy-formán szaladgáljon a világban.

— Inkább egy héten egyszer nem ebédelek — magyarázta tovább — de ezt kispórolom magamnak...

Csendesen bölintottam s az ablakhoz léptem, hogy kinyissam.

Etelnek jól állt az új frizura, de testének olyan erős, kellemetlen szaga volt, hogy nem sokáig bírta ki az ember. Hagytam hát, hogy végezze dolgát s tapintatosan átmentem a másik szobába.

\* \* \*

Etel frizurája megjelent házunk egén, azon a négyszögalakú, szürkés folton, amely ott gomolygott az udvarunk felett s néha esőt pötyögtetett reánk, néha egy kis világosságot szórt s ebből tudtuk, hogy az az ég. Etel frizurája tehát felbukkant rajta s mint holmi gyanus és fenyegető szimbolum már az első napon megzavarta a lakók nyugalalmát. Megdöbbenve bámulták, aztán rökönyödötten súgtak össze s azt hiszem, hogy azon a napon mindenki sokat tépelődött s keveset aludt.

Etel frizurája voltaképpen kicsi jószág volt, de nagy lett a hatásáltal, amit előidézett. Még nem is tudtam a dologról s már megéreztem, hogy valami baj van. A frizura mintha különvált volna Eteltől s nőtt, egyre nőtt s beárnyékolta házunk egét.

Mostanában jobban figyeltem rá s észrevettem, hogy lassankint megváltozott. Nem jött-ment olyan fürgén, nem énekelt s nem is siránkozott, mint azelőtt. Csendesesen, összeszorított szájjal tért ki az emberek elől s míg halkán köszönt, elfordította tekintetét. Az emberek pedig, helyesebben asszonyok, mert hiszen csupa asszonynépből állt az épület, a férfiak munkába jártak napközben — szintén némán mentek el mellette s rosszalón mérték végig vagy gúnyosan kapták el róla tekintetüket.

Hová lett a lány jószágoskodás, ami Etelt úgy melengette tenyerén, mint vén lány a kölcsönkért gyereket? Vészes előérzetek fellege torlódott; Etel frizurájába vihar akaszkodott s cibálta zajosan. Most egyszerre mindenki szidta s belekötöttek lépten-nyomon:

— Nem tud vigyázni azzal a klopfolással? — kiáltozott az egyik lakó. — Megtölti az ember lakását porral; azt hiszi, mindenki olyan piszkos, mint maga? Nem jó a közelébe kerülni, valósággal ragad, de a feje ki van fodorítva, mint valami madárijesztőnek! Nem szégyenli szegény asszony létére ilyen pojácát csinálni magából?

— Jó lenne, ha arra ügyelne, hogy a lépcső tiszta legyen, persze, arra nem ér rá, hogy a dolgát elvégezze, mert onduláltatni kell, mi? Meg az udvarlóval édelegni! Nana, majd rossz vége lesz ennek; vigyázzon! — fenyegetőzött a másik.

— Felháborító — sipegte Gárdosné is, aki pedig nem szokott hátsóudvari ügyekbe avatkozni, — az ember igazán nem tudhatja, mire ébred egy napon... Hiszen mikor először csináltatta, jó-jó, gondoltam, nevetséges, de hát szegény, miért ne teljék neki is egyszer öröme? De aztán, kérem, nap-nap után, minden héten fodrász, manikür, úgy ki van göndörítve, hogy na... Én nekem sem telik minden héten frizíroztatni magamat, ki engedheti azt meg magának manapság? Eddig övele mosattam állandóan, mert sajnáltam, hogy olyan nyomorult, pedig bizony nem mondhatnám, hogy valami szépen mos, de hát az ember

segít, ahogy tud, ha az illető megérdemli; de így? . . . El fogom venni tőle a mosást, kérem . . .

Én egyelőre nem tudtam, hogy milyen álláspontot foglaljak el. Csak figyeltem a fejleményeket s láttam, hogy Etellel valami sajtóságos dolog történt.

Mintha lágyan göndörödő frizurája bennebb, az agyába is új szellemet kacskaringózott volna. A sütővas, mely fűrtjeit regulázta, alázatos egyéniségére is szokatlan hullámokat vetett; panaszos gyámoltalanságát valósággal elsöpörte valami újonnan támadt forradalmi láz. A jó Isten tudja, mi lelte, azelőtt semmi baja sem volt s most egyszerre megvadult; a frizura, mint valami rögeszme, ette bele magát s látni lehetett, hogy kész érte harcbaszállni a mindenséggel . . . Nyilvánvaló volt, hogy rossz vége lesz, csakugyan.

Kíváncsian lestem. Mindennap azt vártam, hogy észretér s hátranyalt hajjal, bánattól rogyadozó térddel kéredzkedik vissza a ház kegyeibe. De bizony erről szó sem lehetett. Az a szerencsétlen haj napról napra követelőbben göndörödött, sőt most már körmeit is fényesre lakkozta, száját kifestette, s ha valamelyik nyitott konyhaajtó előtt elhaladt, ahonnan már ételmaradékok nem, inkább csak szidalmak röpködtek feléje, a helyett, hogy szerényen iszkolt volna, tüntetőleg magasra emelte fejét, s ha éppen seprű vagy veder volt a kezében, azt letette, tükröt kotort elő szoknyája mélyéből s úgy pislogott bele, mintha valami nagyon szépet láthatna benne . . . Megőrült, tisztára. Már másról sem beszéltek, mint róla; a nők idegsokkot kaptak, ha látták, a férfiak is rosszalóan vettek róla tudomást s hamarosan úgy hírelt, hogy kiteszik a viceségből.

Én éppen akkoriban jutottam megint arra a pontra, amikor az ember nagyon bölcsé és megértővé válik a világrenddel szemben, miután hosszú időn át túfokon állva hadakozott ellene bolondul és céltalanul. Ez átlag esztendőnkint egyszer történik meg velem s ilyenkor tele vagyok nőies szelidséggel, némi rezignált emberszeretettel s egy csomó okos közmondással. Nagyon sajnáltam szegény Etelt, aki, úgy látszik, szintén fejvel készült a falnak menni s gondoltam, lelkére beszélek.

— Miért haragusznak ezek magára? — kérdeztem tőle, mintha semmiről se tudnék.

Elvörösödött.

— Miért? — s elkeseredve rántotta meg vállát. — Tudom is én, engem nem is érdekel.

— No de mégis . . . Úgy hallottam, a házgondnoknál jártak, hogy tegye ki magát . . .

— Igen; — tört ki. — Tessék csak elképzelni, most mindenki bennem lakik, még a Gárdosné is, a nagysága, nem szégyelte azt pletykázni, hogy én férfiakkal barátkozok, meghogy, tudjisten, hogy keresem a pénzt, hogy minden héten onduláltatok . . . Én ugyan tudom,

nem törödnék övele, ha mindjárt a feje tetején járkálna is az udvaron, nem vagyok olyan közönséges, mint egyesek . . .

— Igen . . . De nézze, azt hiszem, az az ondulálás mégse olyan fontos . . . És ha már így áll a dolog, nem jutott eszébe, hogy esetleg inkább hagyjon fel vele? Élni kell . . .

Mondom, tele voltam akkoriban okos közmondásokkal. Élni kell . . . nem olyan fontos . . . és így tovább : úgy gördültek az ajkamról, mintha soha ököltre nem mentem volna magam is az efféle életbölcsek zagyvaságokkal; mintha soha meg nem véreztem volna a számat szívből jött kiáltásokkal, amelyek nem bölcssek, de fájdalmasan szépek és igazak . . . Minderre azonban csak később gondolhattam, mert Etel rám bámult és aztán egyszerre sírvafakadt :

— Ne tessék mondani . . . Hagyjak fel vele ? Miért hagyjak, ha nekem jólesik? Hát kinek ártok én azzal, hogy egy kicsit adok a külsőkre is, hisz egyéb örömöm úgy sincs, reggeltől estig robotba dolgozok. Hisz tetszik látni, mosok, napszámot vállalok, majd a nyelvem lóg a a sok munkától s még egy ennyit se engedhessek meg magamnak? Hát elvettem én azzal a Gárdosné kenyérét? Ha egy nap nem ebédelek, akkor is kispórolok magamnak annyit, hogy megtehessem és nem bánom, ha az egész ház fel is fordul a méregtől, én akkor is onduláltatok. Igenis . . .

Ó, Etel, mennyi mindent felelhettem volna s nem válaszoltam egy szót sem. Apró vágyak buktatóin tud legnagyobbat zuhanni az élet ; elég szomorú, dehát mit tehetünk mi, ha a világ étvágya legjobban éppen az ilyen apróságokra fenekedik, amelyek nem ártanak senkinek, de hozzátartoznak egy emberhez, aki élni akar?

Etel egy hét mulva csakugyan eltávolították. Gőgösen, ünneplésesen kifodorított hajjal távozott. Éppen láttam az ablakból s nagyon meghatódtam : volt rajta valami hősies. Felnéztem az égre, házunk égére, — vajjon láthatok-e rajta valami változást?

Etel frizurájának fantómja eltakarodott róla. De azért nem lett se tisztább, se szebb.

*Nagy Berta.*

## TÜKÖR.

*Az életem üveg volt,  
Homályos ködtől, portól.  
A bánat is reászállt,  
A bánat volt a foncsor.*

*Életem így tükör lett,  
Mely fényt dajkál remegve,  
Ha belenézel, testvér,  
Magad is látod benne.*

*Falu Tamás.*